



José Eduardo Agualusa (Huambo, Angola, 1960) és escriptor i periodista. Ha publicat més de trenta obres literàries que han estat traduïdes a més de vint-i-cinc idiomes. És també cofundador de l'editorial brasilera Língua Geral, articulista en diversos mitjans de comunicació i presentador del programa de ràdio *A hora das cigarras*, de la RDP África, sobre música i poesia africana. L'any 2007 es va convertir en el primer escriptor africà a guanyar el Premi The Independent Foreign Fiction, per la novel·la *El venedor de passats*. *Teoria general de l'oblit* (Periscopi, 2017) va rebre el Premi Llibreter 2018, el Premi International Dublin Literary del 2017, i va ser finalista del Premi Man Booker International. Agualusa és considerat un dels escriptors africans més originals de les últimes dècades i una de les veus més importants de la literatura portuguesa.

Pere Comellas Casanova va néixer a Cal Rosal, al Berguedà, l'any 1965. Va estudiar biblioteconomia i portuguès. Treballa a la Universitat de Barcelona. Forma part del Grup d'Estudi de Llengües Amenaçades, que va dirigir M. Carme Junyent. Creu que les teories i reflexions sobre la traducció literària són, encara que a vegades no ho sembli, molt útils, i ajuden a aprendre l'ofici i a millorar. També creu que el més important d'una traducció literària és que sigui literària, més que no pas que sigui igual que l'original, cosa que d'altra banda és del tot impossible. Finalment, està convençut que la traducció és la cosa més important del món, perquè és l'única manera de construir una literatura universal i perquè demostra dia rere dia, i malgrat totes les mancances i frustracions, que qualsevol llengua conté potencialment tota l'experiència humana. Ha traduït autors com Eça de Queirós, Moacyr Scliar, Paulina Chiziane, José Eduardo Agualusa, Fernando Pessoa, Baltasar Lopes, Érico Veríssimo, Bernardo Kucinski, Nathacha Appanah, Edgar Morin, Helena Marques, Gonçalo M. Tavares, Mia Couto i algun altre.

Kirkus — «Una història subtil i captivadora sobre identitats canviants.»

The Independent — «Una obra d'una originalitat ferotge.»

The Guardian — «Estranya, el·líptica, encantadora.»

The Independent — «Humorística i sorneguera, amb un toc lleuger de temes profunds, la narració es mou amb el color i la velocitat d'un llangardaix.»

The Herald — «Enginyós i penetrant.»

Publishers Weekly — «Els amants de la ficció literària amb estil xalaran amb aquesta història encantadora de l'escriptor angolès.»

New Internationalist — «Una meditació poètica i captivadora sobre la veritat i la narració, un thriller polític i una novel·la d'intriga completament satisfactòria.»

Antonio Lobo Antunes — «Sens dubte, un dels escriptors en llengua portuguesa més importants de la seva generació.»

Alan Kaufman, autor de *Matches* — «Si encreues J. M. Coetzee amb Gabriel García Márquez i obtens José Eduardo Agualusa, el pròxim candidat de Portugal al Premi Nobel.»

José Eduardo Agualusa

El venedor de passats

Traducció del portuguès de Pere Comellas Casanova

ANTÍPODA, 92



EDICIONS DEL PERISCOPI

Títol original: *O vendedor de passados*

© José Eduardo Agualusa, 2004

Primera edició: març del 2025

© de la traducció: Pere Comellas Casanova, 2025

© del disseny de la coberta: Tania Uphouse

© de la il·lustració de la coberta: Les Archives Digitales / Alamy Stock Photo

© de la fotografia de l'autor: Rosa Cunha, 2018

© d'aquesta edició: Edicions del Periscopi SLU, 2025

Publicat per Edicions del Periscopi SLU

info@periscopi.cat | Web: www.periscopi.cat

Facebook: www.facebook.com/Periscopi

X: x.com/Ed_Periscopi

Instagram: [@edicions_del_periscopi](https://www.instagram.com/edicions_del_periscopi)

Impressió: Romanyà Valls, Capellades

Imprès a Catalunya – *Printed in Catalonia*

Edició a càrrec d'Aniol Rafel, Andrea Rovira i Marta Rubirola

Maquetació: Tono Cristòfol

Correcció: Rudolf Ortega, Òscar Lozano i Miquel Saumell Santaegúènia

Disseny de la col·lecció i interiors: Tono Cristòfol

Dipòsit legal: B 3436-2025

ISBN: 978-84-19332-90-5

Aquest llibre s'ha imprès amb un paper offset cru de noranta grams
i ha estat compaginat amb la tipografia Caslon Pro.



Tots els drets reservats. Queda rigorosament prohibida, sense l'autorització escrita dels titulars del copyright, sota les sancions establertes per la llei, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment, inclosos la reprografia i el tractament informàtic, i la distribució d'exemplars mitjançant el lloguer o préstec públics.

Si hagués de néixer altra vegada triaria una
cosa totalment diferent. M'agradaria ser noruec.
Potser persa. Uruguaià no, perquè seria com
canviar de barri.

JORGE LUIS BORGES (traducció de la
traducció de José Eduardo Agualusa)

UN PETIT DÉU NOCTURN

Vaig néixer en aquesta casa i m'hi he criat. No n'he sortit mai. Al capvespre arrambo el cos al vidre de la finestra i contemplo el cel. M'agrada veure les altes flamarades, els núvols al galop i, per damunt, els àngels, legions d'àngels, espolsant-se les guspies dels cabells, batent les grans ales en flames. És un espectacle sempre idèntic, però cada tarda vinc fins aquí i em diverteixo i m'emocio com si el veiés per primera vegada. La setmana passada en Félix Ventura va arribar més d'hora i em va enxampar rient mentre a fora, al blau esvalotat, un núvol enorme corria en cercles, com un gos, intentant apagar el foc que li cremava la cua. «Ai, no m'ho puc creure! Tu rius?!»

Em va irritar, la sorpresa de l'individu. Vaig tenir por, però no vaig moure ni un múscul. L'albí es va treure les ulleres fosques, les va desar a la butxaca interior de l'americana, se la va treure, lentament, melancòlicament, i la va penjar amb cura al respatllet d'una

cadira. Va triar un disc de vinil i el va posar al plat del vell tocadiscos. *Acalanto para um rio*, de Dora, la Cigala, cantant brasilera que, suposo, va gaudir d'una certa notorietat als anys setanta. El que m'ho fa suposar és la coberta del disc. Hi ha el dibuix d'una dona en biquini, negra, guapa, amb unes grans ales de papallona enganxades a l'esquena. «Dora, la Cigala – *Acalanto para um rio* – El gran èxit del moment.» La seva veu crema en l'aire. Aquestes últimes setmanes ha sigut la banda sonora del crepuscle. Me'n sé la lletra de memòria.

Res no passa, res no expira.
El passat és
un riu que dorm
i la memòria una mentida
multiforme.

Dormen del riu les aigües
i a la falda m'hi dormen els dies,
dormen,
dormen les penes,
les agonies,
dormen.

Res no passa, res no expira.
El passat és
un riu adormit,
sembla mort, amb prou feines respira,
desperta'l i saltarà
amb un gran crit.

En Félix va esperar que, amb la llum, s'esvaïssin també les últimes notes del piano. Després va girar un dels sofàs, gairebé sense fer soroll, perquè quedés de cara a la finestra. S'hi va asseure. Va estirar les cames i va sospirar:

—Ostres! Així que la vostra baixesa riu?! Extraordinària novetat...

Em va semblar abatut. Em va acostar la cara i li vaig veure les pupil·les ratllades de sang. El seu alè em va embolcallar el cos. Una calor agra.

—Una pell horrible, la teva. Devem ser de la mateixa família.

M'ho esperava. Si pogués parlar, hauria sigut grogler. El meu aparell vocal, però, només em permet riure. Així vaig intentar llançar-li a la cara una rialla ferotge, algun so que l'espantés, que l'allunyés, però només em va sortir una gàrgara fluixa. Fins la setmana passada l'albí sempre m'havia ignorat. Des de llavors, des que em va sentir riure, arriba més d'hora. Se'n va a la cuina, en torna amb un got de suc de papaia, s'asseu al sofà i comparteix amb mi la festa de la posta de sol. Xerrem. Més ben dit, ell parla i jo l'escolto. A vegades ric i amb això en té prou. Ja ens uneix, sospito, un fil d'amistat. Les nits de dissabte, de tant en tant, l'albí arriba amb una noia agafada de la mà. Són noies esveltes, altes i elàstiques, de cames fines d'agró. N'hi ha que entren amb por, s'asseuen a l'extrem de la cadira, eviten mirar-lo, incapaces de dissimular la repulsió. Prenen un refresc, glop rere glop, i tot seguit es despullen en silenci, l'esperen estirades,

amb els braços plegats sobre els pits. D'altres, més decidides, s'aventuren soles per la casa, inspeccionen la brillantor de la plata, la noblesa dels mobles, però de seguida tornen a la sala, espantades per les piles de llibres a les habitacions i als passadissos, i sobretot per la mirada severa dels senyors amb barret de copa i monocle, la mirada trapella de les senyores tradicionals de Luanda i de Benguela —les *bessanganas*—, la mirada enfavada dels oficials de la marina portuguesa amb els seus uniformes de gala, la mirada allucinada d'un príncep congolès del segle XIX, la mirada desafidora d'un famós escriptor negre nord-americà, tots posant per a l'eternitat dins de marcs daurats. Busquen als prestatges algun disc. «No tens *cuduro*, nen?», i com que l'albí no té *cuduro*, no té *quizomba*, no té ni la Banda Maravilha ni en Paulo Flores, els grans èxits del moment, acaben escollint els de coberta més vistosa, invariablement ritmes cubans. Ballen brodant passos curts al parquet, mentre es descorden d'un a un els botons de la camisa. La pell perfecta, ben negra, humida i lluminosa, contrasta amb la de l'albí, seca i aspra, color de rosa. Jo ho veig tot. Dins d'aquesta casa soc com un petit déu nocturn. Durant el dia, dormo.

LA CASA

La casa viu. Respira. La sento sospirar tota la nit. Les amples parets de tova i de fusta estan sempre fresques, fins i tot quan, en ple migdia, el sol silencia els ocells, fueiteja els arbres, fon l'asfalt. M'hi esmunyo com un àcar a la pell de l'hoste. Sento, si m'hi abraço, un cor que hi batega. Potser és el meu, potser el de la casa. Tant se val. Em fa bé. Em transmet seguretat. La Vella Esperança porta a vegades un dels nets més petits. Els duu a l'esquena, ben lligats amb un drap, segons l'ús secular de la terra. Així fa tota la feina. Escombra, treu la pols dels llibres, cuina, renta la roba, planxa. El nadó, amb el cap enganxat a l'esquena de la seva mare, es pensa que torna a ser a l'úter i dorm. Tinc amb la casa una relació semblant. Al capvespre, ja ho he dit, m'estic a la sala de visites, enganxat al vidre, veient morir el sol. Un cop s'ha fet fosc, vagarejo per les diferents habitacions. La sala de visites comunica amb el jardí, estret i mal cuidat, que l'únic

encant que té són dues glorioses palmeres imperials, molt altes, molt altives, que s'alcen una a cada extrem, vigilant la casa. La sala està enganxada a la biblioteca. D'aquesta es passa al passadís a través d'una porta ampla. El passadís és un túnel fondo, humit i fosc, que permet l'accés a l'habitació, al menjador i a la cuina. Aquesta part de la casa dona al pati. La llum del matí acarona les parets, verda, blanca, filtrada pel ramatge alt de l'alvocater. Al fons del passadís, a mà esquerra del qui hi entra venint de la sala, s'alça amb esforç una escaleta amb tres trams. Si s'hi puja, s'arriba a una mena de golfes, que l'albí sovinteja poc. Són plenes de caixes de llibres. Jo tampoc no hi vaig gaire sovint. A les parets hi dormen els ratpenats, de cap per avall, embolicats en les seves capes negres. No sé si els dragons formen part de la dieta dels ratpenats. M'estimo més continuar sense saber-ho. El mateix motiu —el terror!— m'impedeix explorar el pati. Veig, des de les finestres de la cuina, del menjador o de l'habitació d'en Félix, l'herba que creix feréstega entre els rosers. Un immens alvocater s'alça, frondós, justament al mig del pati. També hi ha dos nespres, alts, carregats de nespres, i una desena de papaiers, ben bé. En Félix creu en el poder regenerador de les papaies. Una paret ben alta tanca el jardí. La part de dalt de la paret és plena de vidres trencats, de colors variats, enganxats amb ciment. Mirats des d'aquí, em recorden unes dents. Aquest artifici ferotge no impedeix que, de tant en tant, els nens saltin el mur i robin alvocats, nespres i papaies. Repengen un tauló sobre

el mur i després hi fan passar el cos. Em sembla una feina massa arriscada per a un profit tan escàs. Potser no ho fan per tastar la fruita. Em sembla que ho fan per tastar el risc. El dia de demà el risc tindrà, potser, gust de nespres madures. Imaginem-nos que un d'ells es faci sapador. En aquest país no els falta la feina, als sapadors. Tot just ahir vaig veure, a la televisió, un reportatge sobre el procés de desminatge. Un dirigent d'una organització no governamental lamentava la imprecisió dels nombres. Ningú no sap del cert quantes mines hi ha enterrades a la terra d'Angola. Entre deu i vint milions. Segurament hi deu haver més mines que angolesos. Suposem, doncs, que un d'aquests nens es fa sapador. Sempre que s'arrossegui a través d'un camp de mines li vindrà a la boca el remot gust d'una nespra. Algun dia s'enfrontarà a la inevitable pregunta, feta, amb una barreja de curiositat i d'horror, per un periodista estranger: «En què pensa mentre desactiva una mina?».

I el nen que encara hi hagi en ell contestarà somrient: «En nespres, senyor».

La Vella Esperança, per la seva banda, creu que són els murs, el que fa els lladres. Vaig sentir que ho deia a en Félix. L'albí se la va mirar, divertit: «A veure si resultarà que tinc una anarquista a casa?! Qualsevol dia descobriré que llegeix Bakunin».

Li va dir això i no li va prestar més atenció. Ella no ha llegit mai Bakunin, esclar; de fet, no ha llegit mai cap llibre, amb prou feines sap llegir. Tanmateix, he après moltes coses sobre la vida en general, o sobre la

vida en aquest país, que és la vida en estat d'embriaguesa, sentint-la xerrar tota sola, a vegades en un dolç murmurí, com aquell que canta, i altres vegades en veu alta, com aquell que renya algú, mentre endreça la casa. La Vella Esperança està convençuda que no es morirà mai. El 1992 va sobreviure a una massacre. Havia anat a casa d'un dirigent de l'oposició a buscar una carta del seu fill petit, de servei a Huambo, quan va començar (des de tot arreu alhora) un intens tiroteig. Se'n va voler anar tant sí com no, volia tornar al seu barri, però no l'hi permetien: «És una bogeria, senyora, faci com si plogués. D'aquí a una estona s'espassarà».

No s'espassava. El tiroteig, com un temporal, es va anar fent més fort, més tancat, va anar creixent en direcció a la casa. En Félix em va explicar el que havia passat aquella tarda:

—Van arribar una colla d'arreplegats, una patuleia d'esvalotadors ben armats, molt beguts, es van ficar a la casa per força i van apallissar tothom. El comandant va voler saber com es deia la vella. Ella li va dir: «Esperança Job Sapalalo, patró», i ell va riure. Va fer broma: «L'Esperança és l'última de morir». Van posar en fila el dirigent i la família al pati de la casa i els van afusellar. Quan va ser el torn de la Vella Esperança, no quedaven bales. «El que t'ha salvat», va cridar el comandant, «ha sigut la logística. El nostre problema sempre serà la logística». Després va fer-la marxar. Ara ella es pensa que és immortal. Potser ho és.

No em sembla impossible. L'Esperança Job Sapalalo té una fina teranyina d'arrugues a la cara, els cabells ben blancs, però les carns se li mantenen fortes, i els seus gestos són fermes i precisos. Al meu parer és la columna que sustenta la casa.